

درس سیزدهم (اقتصاد و معیشت)

- ۱- کدام عامل تاثیر زیادی در انتقال شیوه زندگی آریایی ها از شبانی به کشاورزی داشت ؟ آموزه‌های زرتشت با تشویق مردم به کشت و کار، تأثیر بسزایی بر انتقال تدریجی آریاییان از زندگی شبانی به زندگی مبتنی بر کشاورزی داشت
- ۲- در عصر باستان، اساس زندگی ایرانیان چه بود؟ کشاورزی اساس زندگی اقتصادی ایرانیان به شمار میرفت
- ۳- مهمترین محصولات کشاورزی ایرانیان در دوره باستان چه بود؟ مهمترین محصولات کشاورزی عبارت بودند از جو، گندم، برنج، میوه و سبزی که به صورت دیم و آبی کشت میشدند
- ۴- شیوه کشاورزی روستاییان در دوره باستان چگونه بود؟ کشاورزان با استفاده از آب رودخانه ها، چشمه ها و قناتها، زمینها و باغها را آبیاری میکردند
- ۵- روستاییان در کنار فعالیتهای کشاورزی، در ایران باستان به چه کارهای دیگری مشغول بودند؟ معمولاً تعدادی دام، شامل گوسفند، بز، گاو، اسب و شتر پرورش میدادند.
- ۶- در دوره ایران باستان کوچنشینان به چه شغلی اشتغال داشتند؟ دامداری اشتغال داشتند.
- ۷- زمینهای کشاورزی و گله های دام، در ایران باستان متعلق به کدام طبقه بود؟ شاه، خاندان شاهی، مقامهای حکومتی، اشراف، روحانیان بزرگ و متولیان معبدها و یا آتشکدهها بود. آنان غالباً در شهرها زندگی

میکردند و از طریق نمایندگان خود، املاکشان را اداره میکردند و یا اجاره میدادند. البته شمار معدودی از کشاورزان قطعه زمین کوچکی داشتند، اما بیشترشان فاقد زمین بودند. آنان بر روی زمینهای متعلق به بزرگان، کار میکردند و سهمی از محصول را دریافت

- ۸- **شاهان هخامنشی جهت توسعه کشاورزی چه اقداماتی را انجام می دادند؟** شاهان هخامنشی نسبت به امور کشاورزی توجه زیادی داشتند و به منظور پیشرفت و توسعه آن، اقدامهای مفیدی انجام دادند. آنان به منظور تشویق کشاورزی، افرادی را که اقدام به آبادانی زمینهای بایر مینمودند تا پنج نسل، از پرداخت مالیات معاف میکردند. از دیگر اقدامهای مهم هخامنشیان برای توسعه کشاورزی، کندن قنات، احداث بند و سد بر روی رودها و حفر نهرهای انتقال آب در سرتاسر قلمرو خود بود ۵۰ سال پیش، آب مصرفی بسیاری از روستاها و حتی شهرها در نواحی مرکزی، شرقی و جنوبی کشور ما از طریق قناتها تأمین میشد. احداث و نگهداری قناتها، سدها و آبراهه ها نیازمند دانش و مهارت بسیار پیچیده و مخارج خیلی سنگین بود که معمولاً حاکمان و مالکان بزرگ از عهده آن برمی آمدند. فنون کندن قنات از ایران به سایر نقاط و کشورهای جهان انتقال یافت
- ۹- **ساسانیان جهت پیشرفت کشاورزی چه اقداماتی انجام دادند؟** حکومت ساسانیان برای پیشرفت کشاورزی، کوشش زیادی کرد. یکی از مقامهای عالیمرتبه دربار ساسانی که عنوان واستریوشان سالار داشت، رئیس روستاییان و کشاورزان به شمار میرفت. او علاوه بر مسئولیت گردآوری مالیاتهای بخش کشاورزی، برای توسعه و ترویج آبادانی و کشت و کار نیز کوشش میکرد. در دوره ساسانیان، سدها و آببندهای متعددی بر رودها به خصوص رودهای دجله، فرات و کارون، بسته و آبراهه های (نهرهای) متعددی باهدف آبیاری زمینهای کشاورزی ایجاد شد. در آن دوره، کشاورزی به خصوص زمینهای حاصلخیز بین النهرین (آسورستان / سواد)، خوزستان و سیستان توسعه زیادی پیدا کرد. مالیات و اجاره بهای کشتزارهای آسورستان منبع درآمد هنگفتی برای ساسانیان به حساب میآمد. طغیان رودخانه های دجله و فرات و خراب شدن آب بندها و سدهادر اواخر دوره ساسانیان یکی از عوامل ضعف و انحطاط آنان شد و ضربه سنگینی بر اقتصاد آنان وارد آورد. در عصر باستان بر اثر گسترش راهها و توسعه تجارت، کشت گونه های جدیدی از گیاهان و درختان در سرتاسر قلمرو پهنای سلسله های ایران، معمول گردید. همچنین در آن عصر، گونه هایی از گیاهان و درختان از ایران به اروپا چین رفت، و یا از آنجاها به ایران آمد
- ۱۰- **ریس طبقه کشاورز در دوره ساسانی چه کسی بود؟** واستریوشان سالار
- ۱۱- **وظیفه واستریوشان سالار در دوره ساسانی چه بود؟** علاوه بر مسئولیت گردآوری مالیاتهای بخش کشاورزی، برای توسعه و ترویج آبادانی و کشت و کار نیز کوشش میکرد
- ۱۲- **یکی از عوامل ضعف ساسانیان چه بود؟** طغیان رودخانه های دجله و فرات و خراب شدن آب بندها و سدهادر اواخر دوره ساسانیان یکی از عوامل ضعف و انحطاط آنان شد و ضربه سنگینی بر اقتصاد آنان وارد آورد.
- ۱۳- **کدام عامل ضربه سنگینی بر اقتصاد ساسانی وارد کرد؟** طغیان رودخانه های دجله و فرات و خراب شدن آب بندها و سدهادر اواخر دوره ساسانیان یکی از عوامل ضعف و انحطاط آنان شد و ضربه سنگینی بر اقتصاد آنان وارد آورد
- ۱۴- **راهها از چه جنبه هایی دارای اهمیت می باشند؟** راهها و وسایل حمل و نقل، نه فقط از نظر سیاسی و نظامی، بلکه از جنبه اقتصادی و مخصوصاً تجاری نیز دارای ارزش و اهمیت فوقالعاده بودند
- ۱۵- **مهمترین جاده دوره هخامنشی چه نام داشت؟** در دوره هخامنشیان شبکه وسیعی از جادهها ساخته شد که مراکز اصلی حکومت را به یکدیگر و همچنین به کشورهای همسایه وصل میکرد. مهمترین آنها جاده شاهی بود
- ۱۶- **جاده شاهی در دوره هخامنشی توسط کدام پادشاه ساخته شد؟** به فرمان داریوش بزرگ احداث گردید.

۱۷- ویژگی های جاده شاهی دوره هخامنشی را بنویسید؟ این جاده به طول بیش از 2400 کیلومتر، شوش، یکی از پایتختهای هخامنشی را به شهر سارد در آسیای صغیر متصل میکرد. به گفته هروودت در طول جاده شاهی، به فاصله هر 25 یا 30 کیلومتر، ایستگاههایی با امکانات فراوان برای مسافران و کاروانها ایجاد شده بود.

۱۸- علت پیشرفت فنون جاده سازی دوره هخامنشی چه بود؟ در دوره هخامنشی فنون و مهارتهای جادهسازی پیشرفت کرد. در جاهایی که زمین سست یا باتلاقی بود، جاده راسنگرفش میکردند. جاده ها در آن زمان به گونهای ساخته میشدند که ارابه ها به آسانی بتوانند در آنها حرکت کنند اسب، الاغ و شتر، چارپایانی بودند که در حملونقل، مورد استفاده قرار میگرفتند. ایرانیان باستان همچنین از ارابه و گاریهای دو چرخ و چهار چرخ که توسط اسب کشیده میشدند، بهره فراوان میبردند

۱۹- داریوش بزرگ، پادشاه هخامنشی در جریان لشکرکشی به هندوستان، چه کسی را مأمور کشف راههای دریایی نمود؟ داریوش وقتی که به رود سندرسید، یکی از اهالی آسیای صغیر به نام اسکیلان را مأمور کشف مسیرهای آبی کرد.

۲۰- مسیر دریایی هند به مصر در زمان داریوش چگونه کشف شد؟ داریوش بزرگ، پادشاه هخامنشی در جریان لشکرکشی به هندوستان، وقتی که به رود سندرسید، یکی از اهالی آسیای صغیر به نام اسکیلان را مأمور کشف مسیرهای آبی کرد. وی مسیر رود سند را تا قیانونوس هند ادامه داد و سپس با عبور از دریای سرخ بهمصر رسید. در نتیجه این سفر، برای نخستین بار مسیر دریایی میان هند و مصر شناسایی شد.

۲۱- مهمترین اقدامات داریوش در زمینه توسعه دریایی را بنویسید؟ داریوش بزرگ، پادشاه هخامنشی در جریان لشکرکشی به هندوستان، وقتی که به رود سندرسید، یکی از اهالی آسیای صغیر به نام اسکیلان را مأمور کشف مسیرهای آبی کرد. وی مسیر رود سند را تا قیانونوس هند ادامه داد و سپس با عبور از دریای سرخ بهمصر رسید. در نتیجه این سفر، برای نخستین بار مسیر دریایی میان هند و مصر شناسایی شد. یکی دیگر از اقدامات مهم و مدبرانه داریوش در زمینه توسعه راههای دریایی، اتصال دریای سرخ به رود نیل بود او هنگام سفر به مصر دستور داد با حفر آبراههای (کانالی)، دریای سرخ به رود نیل متصل گردد تا امکان تردد کشتیها میان این رود و دریا فراهم شود

۲۲- توسعه راهها در دوره اشکانیان و ساسانیان چگونه بود توضیح دهید؟ در دوران فرمانروایی اشکانیان و ساسانیان نیز، راهها و وسایل ارتباطی، از اهمیت فوقالعادهای برخوردار بودند و توجه زیادی به نگهداری و امنیت جادهها صورت میگرفت. در این دوران، همانند زمان هخامنشیان، چاپارخانه ها همچنان دایر بودند؛ کاروانسراهای جدیدی در مسیر راهها ساخته شد و چاهها و قناتیایی برای تأمین آب آنها، حفر گردید بقایای کاروانسراها و پلهای برجا مانده از دوره ساسانی نشان می دهد که در آن زمان، توجه خاصی به بازسازی و توسعه جاده ها میشده است.

۲۳- وضعیت راهها در دوره ساسانی چگونه بود؟ در دوران ساسانیان، دریانوردی و کشتیرانی نیز، پیشرفت نمایی کرد. بهدستور پادشاهان ساسانی، بنادر واسکلههای متعددی بهخصوص در خلیج فارس و دریای عمان ساخته شد و کشتیها و دریانوردان ایرانی حضور چشمگیری در دریاها و اقیانوسها داشتند. سیراف از جمله بندرهای مهم خلیج فارس بود که به گفته مورخان اهالی آنجا در دریانوردی و صیادی مهارت زیادی داشتند

۲۴- مهم ترین بندر خلیج فارس در دوره باستان چه نام داشت؟ بندر سیراف

۲۵- راهها در دوره باستان چه نقشی در تبادل اندیشه و فرهنگ داشت؟ راهها در عصر باستان علاوه بر آنکه امکان جابهجایی کالاها و مسافران را فراهم میآوردند، در انتقال اندیشه ها و فرهنگها نیز نقش مهمی داشتند. از طریق مسیرهای ارتباطی زمینی و دریایی بود که فرهنگ، هنر و معماری اقوام و جوامع عهدباستان در بخشهای وسیعی از جهان آن روزگار بر یکدیگر تأثیر گذاشتند. بسیاری از آیینها و دینهای باستانی، از طریق جادهها، از شرق به غرب عالم و یا بالعکس راه یافتند

۲۶- چرا داریوش هخامنشی اقدام به تثبیت اوزان و مقادیر نمود؟ تازمان داریوش بزرگ در بیشتر نواحی تحت فرمان حکومت هخامنشی، سکه (پول) رواج چندانی نداشت و مبادله کالا به صورت پایاپای انجام میگرفت. حقوق و دستمزدها نیز به صورت کالا پرداخت میشد. سکه های طلا و نقره بیشتر در مناطقی مثل بابل، لیدی و شهرهای فنیقی نشین سواحل شرقی دریای مدیترانه رایج بود. داریوش سکه هایی با وزن و عیار مشخص ضرب کرد که در سراسر قلمرو هخامنشیان و حتی فراتر از آن اعتبار داشت. سکه طلا داریوش موسوم به دریک، شهرت فراوان یافت.

۲۷- سکه طلای داریوش چه نام داشت؟ دریک

۲۸- ضرب سکه طلا در انحصار شاهان بود و شهریهها (ساتراپها) با اجازه پادشاه میتوانستند سکه نقره ضرب کنند.

۲۹- عامل مهم گسترش تجارت در دوره هخامنشی چه بود؟ نظام پولی که داریوش هخامنشی ایجاد کرد، معیاری برای ارزشگذاری کالاها و خدمات در نواحی مختلف پادشاهی هخامنشی شد و عامل مهمی در بسط و گسترش تجارت داخلی و خارجی بود.

۳۰- نظام پولی در دوره اشکانی و ساسانی چگونه بود؟

در دوران اشکانیان و به ویژه ساسانیان کاربرد پول به خصوص در شهرها گسترش یافت و سکههای نقره‌ای و مسی در مبادلات تجاری در منطقه وسیعی به جریان افتاد. تعداد فراوانی از سکههای ساسانی، در ایران و سرزمینهای همجواریافته شده است

۳۱- اوزان و مقادیر در دوره هخامنشی چگونه بود؟ هخامنشیان واحدهای وزن و اندازه گیری ایلامیان را حفظ کردند و واحدهای تازه‌ای به آن افزودند. به دستور داریوش بزرگ، واحدهای وزن و اندازه‌گیری مشخصی برای شهریارانی هخامنشی تعیین شد. تعدادی از وزنهای آن دوره بر جا مانده است. پیمان یا کیل در زندگی اقتصادی دوران هخامنشی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بود، چون در آن روزگار میزان و مقدار مواد خوراکی را به جای وزن کردن، با پیمان تعیین میکردند

۳۲- کدام صنعت در دوره ساسانی رشد کرد؟ صنعت بافندگی به خصوص بافت پارچه های ابریشمی در آن زمان، ترقی شایانی کرد.

۳۳- علت توسعه صنعت ابریشم در دوره ساسانی چه بود؟ حکومت ساسانی با در اختیار گرفتن واردات ابریشم خام از چین و کوچاندن بافندگان ماهر از قلمرو روم در شام (سوریه) به ایران، کارگاههای بافندگی متعددی را در شوش، جندی شاپور (گندی شاپور) و شوشتر ایجاد کرد. این کارگاهها نوعی از پارچههای زربافت و ابریشمی را تولید میکردند که در جهان آن روز شهرت و مشتریان فراوان داشتند. حتی چین که خود پایه گذار صنعت ابریشم بود، پارچه های ابریشمی ایرانی رامیخرد. چینیان تا قرنهای فنون تولید ابریشم را از مردم دیگر کشورها مخفی نگه داشتند، اما سرانجام ایرانیان و رومیان توانستند به این فنون پی ببرند. در دوره ساسانی نیز کارگاههای متعددی وجود داشت که متعلق به حکومت بود و کالاهای مورد نیاز شاه، دربار، بود و کالاهای مورد نیاز شاه، دربار، سپاه و تشکیلات اداری را تأمین میکردند.

۳۴- شواهد باستانشناسی، لوحهای گلی و گزارش های مورخان یونانی، مخصوصاً هرودت، چه اطلاعاتی در مورد اوضاع

تجاری ایران در دوره هخامنشیان به دست می دهد؟ اطلاعات ارزشمندی درباره اوضاع تجاری در دوران سلسله هخامنشیان ارائه میدهند. این منابع، از رشد بازرگانی میان شهرها و مناطق تحت فرمانروایی این سلسله خبر میدهند. پیدا شدن سکههای هخامنشی و مصنوعات نواحی تابعه این سلسله در سواحل رودهای دانوب و رن مرکز اروپا و سیلان در جنوب آسیا، نشانهای از برقراری روابط بازرگانی با سرزمینهای دور است. در آن زمان، شهر بابل در قلب پادشاهی هخامنشی، مرکز تجاری مهمی به شمار میرفت. بازرگانانی از سرزمینهای مختلف در آنجا مشغول داد و ستد بودند. بنادر خلیج فارس و نیز بنادر واقع در سواحل شرقی دریای مدیترانه، از مراکز اصلی تجارت دریایی آن دوره محسوب میشدند. در عهد هخامنشیان تجارت مانند گذشته، محدود

و منحصراً به اشیای تجملی و گرانبه نبود، بلکه شامل انواع مختلفی از مواد اولیه مانند فلزات و چوب، محصولات کشاورزی و دامپوش تولیدات صنعتی میشد. بخش قابل توجهی از کالاهای تجاری را اجناس مورد نیاز مردم مانند اثاث منزل، ظروف آشپزخانه و مواد خوراکی تشکیل میداد

۳۵- وضعیت تجاری ایران در دوره سلوکیان چگونه بود؟ در دوران حکومت سلوکیان، تجارت رونق گذشته را نداشت، از حجم مبادله کالاهای ارزان قیمت کاسته شد و در عوض اشیای تجملی، جای آنها را گرفت.

۳۶- وضعیت تجاری ایران در دوره اشکانی چگونه بود؟ با به قدرت رسیدن اشکانیان، بار دیگر جریان داد و ستد به خصوص بازرگانی خارجی رونق اساسی گرفت. یکی از عوامل مهم این رونق، برقراری روابط سیاسی و تجاری میان ایران و چین، و در پی آن گشایش جاده معروف ابریشم بود. ایران در آن دوره به عنوان واسطه تجاری بزرگ، میان چین و هند از یکسو، و اروپا از سوی دیگر عمل میکرد. در زمان اشکانیان، ابریشم چین و ادویه هندوستان مشتریان زیادی در قلمرو روم داشت. بنابراین درآمد هنگفتی از حقوق گمرکی، عوارض حمل و نقل و راهداری، نصیب حکومت اشکانی میشد. امپراتوری روم، نخست در دوره اشکانی و سپس در عهد ساسانی، تلاش کرد که به طور مستقیم با هند و چین ارتباط تجاری برقرار نماید، ما اشکانیان و ساسانیان هوشمندانه مانع موفقیت رومیان شدند

۳۷- علت رونق تجارت در دوره ساسانی را بنویسید؟ در دوران فرمانروایی ساسانیان، تجارت در مسیرهای زمینی و دریایی گسترش چشمگیری پیدا کرد و بازرگانان ایرانی در مناطق وسیعی از جهان آن روزگار، از چین تا شرق آفریقا و مرکز اروپا، مشغول داد و ستد بودند. سکهای نقره ساسانی در بیشتر این مناطق، رایج و معتبر بود. ساسانیان به مراتب بیشتر از حکومت‌های پیشین بر کار تجارت نظارت مینمودند و قوانین و مقررات مربوط به خرید و فروش را اجرا میکردند

۳۸- یکی از اهداف اصلی شکلگیری تشکیلات اداری (نظام دیوانسالاری) در ایران باستان، چه بود؟ رسیدگی به وضعیت دخل و خرج کشور و سامان دادن منابع درآمد و مخارج عمومی بود.

۳۹- به طور کلی عمده ترین منابع درآمد حکومت در ایران باستان چه بود؟ انواع مالیاتها، شامل مالیات کشاورزی و دام، مالیات پیشه‌وران و مالیات سرانه؛ عوارض گمرکی، حمل و نقل و راهداری و حق بهره‌برداری از معادن و جنگلها

۴۰- وضعیت اقتصاد و معیشت ایران در دوران باستان تحت تأثیر چه عواملی قرار داشت؟ توضیح دهید؟ سیاسی، مدیریتی و اقلیمی قرار داشت. در زمانهایی که صلح، آرامش و امنیت حکمفرما بود و زمامداری لایق و کارداران حکومت میکردند، فعالیت‌های اقتصادی، شرایط مطلوبی داشت و مردم با خیال آسوده به کسب و کار میپرداختند و از حداقل امکانات رفاهی و معیشتی برخوردار بودند؛ اما در دورانی که حکومت مرکزی ضعیف و آشوب و ناامنی فراگیر میشد و یا دشمنان خارجی به ایران هجوم می‌آوردند، اوضاع و شرایط اقتصادی به هم میریخت و رونق و آبادانی رخت برمیست. عوامل طبیعی و اقلیمی به خصوص خشکسالی، سیل و طغیان رودخانه‌ها و تخریب سدها نیز گاهی بر وضعیت اقتصادی تأثیر منفی می‌گذاشت. گاهی نیز بروز بیماری‌های فراگیر و کشتهای چون طاعون و وبا مرگ و میر گسترده نیروی کار و در نتیجه، رکود و افت تولید میشد

۴۱- علت افت و رکود تولید در دوران باستان چه بود؟ بیماری‌های فراگیر و کشتهای چون طاعون و وبا مرگ و میر گسترده نیروی کار و در نتیجه، رکود و افت تولید می شد

درس چهاردهم (دین و اعتقادات)